

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-1

БАБМІНДРА Д. І.,

ЧЕРЕП О. Г.

Запорізький національний університет

ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ШЛЯХОМ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Досліджено чинники забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. Визначено найважливіші чинники зниження витрат виробництва. Зазначено, що у формуванні конкурентних переваг в умовах світової глобалізації є показники якості, часу і витрат. Встановлено взаємозв'язок витрат виробництва і конкурентоспроможність продукції промислових підприємств. Обґрунтовано необхідність зниження витрат виробництва з метою забезпечення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Ключові слова: чинники; конкурентоспроможність підприємств; витрати виробництва; якість; ціна; прибуток.

BABMINDRA D.,

CHEREP O.

Zaporizhia National University

FACTORS OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES BY REDUCING PRODUCTION COSTS

The development of international relations and the formation of an open domestic market make their adjustments to the structure of competitiveness of enterprises as an economic category. In modern economics there is no single, generally accepted definition of the competitiveness of the enterprise. Scientists who study this problem are because it is a dynamic, relative characteristic of the enterprise, which exists in terms of the availability of competition. Costs are a necessary condition for the operation of the enterprise, the quantity and quality of their implementation significantly affect the formation of financial results. Therefore, the activities of a modern enterprise largely depends on decision-making to optimize costs, which becomes an important factor in maintaining competitive advantage and ensuring sustainable development.

The factors of ensuring the competitiveness of industrial enterprises are investigated. The most important factors in reducing production costs are identified. It is noted that in the formation of competitive advantages in the context of globalization there are indicators of quality, time and cost. The relationship between production costs and the competitiveness of industrial products has been established. The need to reduce production costs in order to ensure the competitiveness of products in the market is substantiated.

Key words: factors; competitiveness of enterprises; production costs; quality; price; profit.

Вступ. Розвиток міжнародних відносин та формування відкритого внутрішнього ринку вносять свої корективи у трактування конкурентоспроможності підприємств як економічної категорії. У сучасній економічній науці відсутнє єдине, загальноприйняте визначення конкурентоспроможності підприємства. Науковці, які досліджують цю проблему, сходяться на тому, що це є динамічна, відносна характеристика підприємства, яка існує при наявності конкурентної боротьби. Витрати є необхідною умовою функціонування підприємства, кількість та якість їх здійснення істотно впливають на формування фінансових результатів. Тому діяльність сучасного підприємства значною мірою залежить від прийняття рішень з оптимізації витрат, що стає важливим фактором збереження конкурентних переваг та забезпечення сталого розвитку.

Метою статті є визначення чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств шляхом зниження витрат виробництва.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Конкурентоспроможні підприємства - це такі підприємства, які своєчасно відслідковують поточні та передбачають перспективні зміни конкурентного середовища, визначають причини їх виникнення, можуть адекватно на них реагувати, завдяки чому не лише втримують, а й зміцнюють свої конкурентні позиції. Конкурентоспроможність досягається шляхом пошуку нових знань, підвищенням ефективності діяльності, як конкретного підприємства, так і країни, в світовому економічному просторі. Чинники, які впливають або можуть вплинути на рівень конкурентоспроможності, були досліджені в роботах таких науковців, як Воронкова А.Е., Булах І.В., Надтока Т.Б., Решетнікова Т.П., Титаренко В.Є., Чухрій М.В., Кошеленко В., Курівський І., Журан О.А. [1–8]. У цих роботах переважно розглядаються теоретичні аспекти та галузева специфіка конкурентоспроможності підприємств зв'язку, машинобудування, целюлозно-паперової промисловості тощо.

Результати. У своїй роботі Касаткіна М.М. вважає, що статус «конкурентоспроможного» чи «неконкурентоспроможного» підприємства визначається численними обставинами, умовами та складовими зовнішнього та внутрішнього середовища, які прийнято називати чинниками конкурентоспроможності [9].

Науковцями запропоновані різні способи групування чинників конкурентоспроможності підприємств. Так, група співавторів разом з Кліменко [10] поділяє їх на три основні групи: техніко-економічні, комерційні та нормативно-правові.

Кубрак Н., Крикавський Є., Косар Н. [11] до інструментів здобуття підприємствами тривалих конкурентних переваг віднесли управління якістю, дослідження потреб клієнтів, управління виробничими процесами та процесами трансферу, а також інноваційність.

Коно Т. акцентує, що в японському менеджменті міститься декілька рівнів ієрархії факторів конкурентоспроможності компанії, що, відповідно, характеризуються часткою компанії на ринку; здатністю до розвитку; виробничими та збутовими потужностями; обраною ринково-продуктовою стратегією; здатністю вищого керівництва компанії ухвалювати ефективні рішення; підсумками функціонування компанії в попередньому періоді [12].

Авторами наукових праць [13–16] виокремлено чинники та побудовано моделі формування конкурентного потенціалу суб'єктів господарювання, а також проаналізовано співвідношення між конкурентним потенціалом та конкурентоспроможністю підприємств. Але більшість науковців виділяють два головних чинника формування конкурентоспроможності продукції – це ціна та споживчі властивості.

Науковцями [17–18] запропоновано низку часткових та узагальнюючих показників оцінювання насамперед з урахуванням якості продукції, що виготовляється підприємством. Проте слід відзначити, що одним з найважливіших економічних показників в управлінні економічними параметрами ефективності діяльності промислових підприємств є витрати виробництва.

Миронова Ю.Ю. вважає, що джерелами зниження витрат виробництва продукції є: витрати уречевленої праці, які можуть бути знижені за рахунок поліпшення використання засобів і предметів праці; витрати живої праці, які можуть бути скорочені за рахунок росту продуктивності праці; адміністративно-управлінські витрати [19].

Основними шляхами зниження витрат виробництва продукції є скорочення тих витрат, які мають найбільшу питому вагу в її структурі. До головних чинників зниження витрат виробництва слід віднести: впровадження нових технологій, удосконалення сировинної бази, пошуки зниження енерговитрат за рахунок автоматизації та модернізації обладнання, скорочення браку та збільшення виходу придатної продукції, застосування концепції «ощадливого виробництва», підвищення продуктивності, оптимізації кадрового складу, скорочення непрофільного напрямку роботи підприємства, впровадження інновацій, вдосконалення організації виробництва і праці та інші фактори. Однак, зниження витрат є значимим, але не основним завданням управління витратами, бо оптимізація витрат повинна відбуватися з розумом, тому що необдумане зменшення витрат може привести до зниження якості продукції, погіршення або зміни її властивостей та відмови споживача.

Конкурентний клімат відповідно еволюції історії економічного розвитку підприємств розвивається швидше, ніж будь-який інший. Тому промислові підприємства повинні постійно володіти інформацією про своїх конкурентів та змінювати позиціонування на ринку, задля створення основ для конкуренції. Проте, конкурентний аналіз дає можливість не тільки визначити умови та взаємозв'язки внутрішнього та зовнішнього ринку, а й надати інструменти управління витратами менеджерам, щоб управляти процесом для визначення ніші на ринку серед підприємств з аналогічною продукцією.

Портер М. висловлював думку, що на корпоративному рівні в аналізі конкурентоспроможності підприємства важливого значення набуває застосування логістичного підходу. Зміст його зводиться до наступного: забезпечення наявності необхідного продукту в потрібній кількості та якості, в необхідному місці, у встановлений час для конкретного споживача, з найкращими витратами. Цей підхід дозволяє визначити ключові показники конкурентоспроможності підприємства – якість, час і витрати – як своєрідні вимірники конкурентної позиції підприємства на ринку [20].

Більшістю науковців сучасності зазначено, що визначальною роллю у формуванні конкурентних переваг в умовах світової глобалізації є показники якості, часу та витрат. Концентрація зусиль на витратах виробництва допоможе забезпечити підприємству лідерство в ціні на продукцію у визначальному сегменті ринку, де ціноутворення є вирішальним чинником визначення місця на ринку продукції. Комплексний підхід до зниження витрат, підвищення якості продукції та стрімке виведення продукції на ринок може виділити підприємство як лідера на конкурентному ринку. Ефективні підприємства відрізняються від менш прогресивних цілями та вимогами до співробітників, метою досягнення конкурентних переваг є зміщення акценту в їх роботі тобто, перехід зосередження від витрат і якості до конкурентних витрат і якості, а також своєчасного реагування. Конкурентоспроможні дії такої форми виконання визначаються сукупністю чинників, це – зменшення витрат виробництва, витримка певної якості продукції та оперативність виконання замовлень, направлених на ефективну діяльність підприємства. Головний чинник, який забезпечує конкурентоспроможність підприємств шляхом зниження витрат виробництва, визначає: цінову стратегію конкурентоспроможності підприємства, можливість встановлення пріоритетів, ведення цінової війни на ринку, розмір запасу міцності на випадок погіршення кон'юнктури ринку. Цей чинник характеризує можливість оптимального, стабільного функціонування підприємства.

Управління витратами виробництва та можливість впливу на точку беззбитковості допоможе підприємству вийти на нові горизонти бізнесу, нові ринки збуту. Реалізація продукції приносить підприємству дохід, а це – можливість закупівлі сировини енергоресурсів, виплата зарплати та стабільне функціонування підприємства, тобто прямиий шлях отримання прибутку. Закономірністю зниження витрат

виробництва є досягнення головної мети підприємства – ефективної діяльності та отримання необхідної величини прибутку.

Портер М. підкреслює, що для забезпечення низьковитратності підприємства потрібно випереджати конкурентів у володінні ринком. У разі ринкових змін структури витрат, зумовлених інноваційними процесами, витрати таких фірм можуть бути нижчими, ніж тих, що раніше закріпилися на ринку, але були нездатні швидко реагувати на зміни [20].

Проте, авторами Жукевич С.М., Фроленко Р.В [21] висловлюється думка, що, не зважаючи на обрану концепцію управління витратами, ця модель на підприємстві повинна передбачати реалізацію деяких важливих та послідовних дій, а саме: 1) класифікацію витрат з урахуванням мети, що ставиться до виконання у розрізі постійних, змінних, регульованих, нерегульованих; 2) розробку системи норм та нормативів з урахуванням факторів розподілу ресурсів за статтями витрат; 3) розробку чіткої системи обліку, аналізу, контролю за витратами, а також виявлення відхилень фактичних та планових показників; 4) визначення центрів відповідальності та облік витрат на всіх рівнях, тобто здійснення контролю окремо по підрозділах та в цілому по підприємству – задля забезпечення прозорості витрат та адекватності їх несення в контексті отриманих прибутків; 5) розробку ефективної системи документообігу, що дозволяє отримати об'єктивну та оперативну інформацію по всіх виробничих, господарських, комерційних, адміністративних підрозділах підприємства; 6) розробку ефективної системи мотивації та заохочення робітників в економії ресурсів та збереженні виробничого потенціалу.

Висновки. Чинники, які забезпечують конкурентоспроможність підприємств шляхом зниження витрат виробництва на сучасному етапі економічного розвитку, є надзвичайно важливими, вкрай необхідними та, безумовно, нагальними для промислових підприємств України. Щоб бути конкурентоспроможними, вітчизняним промисловим підприємствам необхідно приймати обґрунтовані своєчасні управлінські рішення з оптимізації витрат, які є оперативними факторами збереження конкурентних переваг та забезпечення сталого розвитку. Своєчасне регулювання, оцінка та розробка заходів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства є запорукою його успішного функціонування та фінансової стійкості в майбутньому. Визначною роллю у формуванні конкурентних переваг в умовах світової глобалізації є показники якості, часу і витрат. Комплексний підхід, а саме – зниження витрат, підвищення якості продукції та стрімке виведення продукції на ринок може виділяти підприємство як лідера на конкурентному ринку. Це закономірність: зниження витрат виробництва – досягнення головної мети підприємства – ефективна діяльність і отримання необхідної величини прибутку.

Література

1. Воронкова, А. Концепція управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства / А. Воронкова // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 14-17.
2. Булах, І. В. Конкурентостійкість підприємства як економічне поняття та його значення в галузі зв'язку / І. В. Булах, Т. Б. Надтока // Наукові праці ДонНТУ. – 2004. – Вип. 80. – С. 156-161. – (Серія: економічна).
3. Решетнікова, Т. П. Концепция управления конкурентоспособностью предприятия / Т. П. Решетнікова // Коммунальное хозяйство городов. – 2004. – Вып. 56. – С. 89-96.
4. Титаренко, В. Є. Оцінювання та розвиток конкурентоспроможності промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 „Економіка, організація і управління підприємством” / В. Є. Титаренко. – Львів, 2005. – 20 с.
5. Чухрій, М. В. Формування ключових чинників успіху та їх вплив на конкурентоспроможність підприємства / М. В. Чухрій // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2, т. 1. – С. 160-163. – (Серія: Економічні науки).
6. Кошеленко, В. Рейтинговые сопоставления конкурентоспособности предприятий: возможности совершенствования / В. Кошеленко // Економіст. – 2010. – № 1. – С. 36-40.
7. Курівський, І. Концепція критичних факторів успіху в сучасній парадигмі стратегічного менеджменту / І. Курівський // Економіст. – 2008. – № 3. – С. 54-56.
8. Журан, О. А. Умови формування характеристик конкурентоспроможності підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 „Економіка, організація і управління підприємством” / О. А. Журан. – Одеса, 2006. – 21 с.
9. Касаткіна М. В. Конкурентоспроможність підприємств хімічної промисловості: сучасні чинники впливу / М. В. Касаткіна // Економіка і регіон. - 2011. - № 2. - С. 164-169. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2011_2_36.
10. Управління конкурентоспроможністю підприємства : [навч. посібник] / С. Клименко та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
11. Потенціал еластичності у формуванні конкурентоспроможності промислових підприємств : [монографія] / [Н. Кубрак, С. Крикавський, Н. Косар]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 204 с.
12. Коно Т. Стратегия и структура японских предприятий / Т. Коно ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1987. – 384 с.
13. Аренков И. Конкурентный потенциал предприятия: модель и стратегии развития / И. Аренков // Проблемы современной экономики. – 2011. – № 4. – С. 40-43.
14. Ахматова М. Теоретические модели конкурентоспособности / М. Ахматова, Е. Попов // Маркетинг. – 2003. – № 4 (71). – С. 25-38.
15. Барабась Д. Конкурентний потенціал і конкурентоспроможність підприємства: суть, співвідношення та етапи оцінювання / Д. Барабась // Маркетинг: теорія і практика : матеріали V міжнар. науково-практичної конференції (25-26 травня 2001 р.). – К. : КНЕУ, 2001. – С. 19-20.
16. Карачина Н. Конкурентний потенціал та його роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства / Н. Карачина // Економічний простір. – 2014. – № 86. – С. 164-172.
17. Кирчата І. Оцінка конкурентного потенціалу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / І. Кирчата ; Призов. держ. техн. ун-т. – Маріуполь, 2007. – 20 с.
18. Лифиц И. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг / И. Лифиц. – М. : Юрайт-М, 2001. – 224 с.
19. Миронова Ю.Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження [Електронний ресурс] / Ю.Ю. Миронова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Eir/2009_3/160-165.pdf

20. Porter M.E. Competition in global industries / M.E. Porter. – Boston (Mass.): Harvard Business School press, 1986. – pp. 38–40
21. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1: монографія / А.В. Череп. – [2-е вид.стереотип]. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 368 с.
22. Жукевич С. М. Управління витратами діяльності в контексті забезпечення конкурентоспроможності підприємства / С. М. Жукевич, Р. В. Фроленко // Інноваційна економіка. - 2015. - № 1. - С. 70-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_1_14.

References

1. Voronkova, A. Konceptija upravlinnja konkurentospromozhnim potencialom pidpriemstva / A. Voronkova // Ekonomist. – 2007. – № 8. – S. 14-17.
2. Bulah, I. V. Konkurentostijkist' pidpriemstva jak ekonomichne ponjattja ta jogo znachennja v galuzi zv'jazku / I. V. Bulah, T. B. Nadtoka // Naukovi praci DonNTU. – 2004. – Vip. 80. – S. 156-161. – (Serija: ekonomichna).
3. Reshetnikova, T. P. Konceptija upravlenija konkurentospodobnost'ju predprijatija / T. P. Reshetnikova // Kommunal'noe hozjajstvo gorodov. – 2004. – Vyp. 56. – S. 89-96.
4. Titarenko, V. C. Ocinjuvannja ta rozvitok konkurentospromozhnosti promislovih pidpriemstv : avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.06.01 „Ekonomika, organizacija i upravlinnja pidpriemstvom” / V. C. Titarenko. – L'viv, 2005. – 20 s.
5. Chuhrij, M. V. Formuvannja ključovih chinnikov uspihu ta ih vpliv na konkurentospromozhnist' pidpriemstva / M. V. Chuhrij // Visnik Hmel'nic'kogo nacional'nogo universitetu. – 2009. – № 2, t. 1. – S. 160-163. – (Serija: Ekonomichni nauki).
6. Koshelenko, V. Rejtingovye sopostavlenija konkurentospodobnosti predprijatij: vozmožnosti sovershenstvovanija / V. Koshelenko // Ekonomist. – 2010. – № 1. – S. 36-40.
7. Kurivs'kij, I. Konceptija kritichnih faktoriv uspihu v suchasnij paradigmi strategichnogo menedzhmentu / I. Kurivs'kij // Ekonomist. – 2008. – № 3. – S. 54-56.
8. Zhuran, O. A. Umovi formuvannja karakteristik konkurentospromozhnosti pidpriemstv : avtoref.dis. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.06.01 „Ekonomika, organizacija i upravlinnja pidpriemstvom” / O. A. Zhuran. – Odesa, 2006. – 21 s.
9. Kasatkina M. V. Konkurentospromozhnist' pidpriemstv himichnoï promislovosti: suchasni chinniki vplivu / M. V. Kasatkina // Ekonomika i region. – 2011. – № 2. – S. 164-169. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2011_2_36.
10. Upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpriemstva : [navch. posibnik] / S. Klimenko ta in. – K. : KNEU, 2006. – 527 s.
11. Potencial elastichnosti u formuvanni konkurentospromozhnosti promislovih pidpriemstv : [monografija] / [N. Kubrak, E. Krikavs'kij, N. Kosar]. – L'viv : Vidavnicтво L'vivs'koï politehniki, 2013. – 204 s.
12. Kono T. Strategija i struktura japonskih predprijatij / T. Kono ; per. s angl. – M. : Progress, 1987. – 384 s.
13. Arenkov I. Konkurentnyj potencial predprijatija: model' i strategii razvitija / I. Arenkov // Problemy sovremennoj jekonomiki. – 2011. – № 4. – S. 40–43.
14. Ahmatova M. Teoreticheskie modeli konkurentospodobnosti / M. Ahmatova, E. Popov // Marketing. – 2003. – № 4 (71). – S. 25–38.
15. Barabas' D. Konkurentnij potencial i konkurentospromozhnist' pidpriemstva: sut', spivvidnoshennja ta etapi ocinjuvannja / D. Barabas' // Marketing: teorija i praktika : materialy V mizhnar. naukovopraktichnoï konferencii (25–26 travnja 2001 r.). – K. : KNEU, 2001. – S. 19–20.
16. Karachina N. Konkurentnij potencial ta jogo rol' u formuvanni konkurentospromozhnosti pidpriemstva / N. Karachina // Ekonomichnij prostir. – 2014. – № 86. – S. 164–172.
17. Kirchata I. Ocinka konkurentnogo potencialu v sistemi upravlinnja konkurentospromozhnistju pidpriemstva : avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : spec. 08.00.04 «Ekonomika ta upravlinnja pidpriemstvami» / I. Kirchata ; Prizov. derzh. tehn. un-t. – Mariupol', 2007. – 20 s.
18. Lific I. Teorija i praktika ocenki konkurentospodobnosti tovarov i uslug / I. Lific. – M. : Jurajt-M, 2001. – 224 s.
19. Mironova Ju.Ju. Ekonomichna sutnist' sobivartosti produkcii ta shljahi її znizhennja [Elektronnij resurs] / Ju.Ju. Mironova. – Rezhim dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Eir/2009_3/160-165.pdf
20. Porter M.E. Competition in global industries / M.E. Porter. – Boston (Mass.): Harvard Business School press, 1986. – pp. 38–40
21. Cherep A.V. Upravlinnja vitratami sub'ektiv gospodarjuvannja. Ch.1: monografija / A.V. Cherep. – [2-е вид.стереотип]. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 368 с.
22. Zhukevich S. M. Upravlinnja vitratami dijalnosti v konteksti zabezpečennja konkurentospromozhnosti pidpriemstva / S. M. Zhukevich, R. V. Frolenko // Innovacijna ekonomika. - 2015. - № 1. - S. 70-74. - Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_1_14.

Надійшла / Paper received: 06.05.2020

Надрукована / Paper Printed : 04.06.2020